

gajanje. V majhni garaži ob porušeni vili se zaradi stanovanjske stiske najde gruča ljudi. Vse veže skrb za goli obstanek. Ta skrb pa se ob dobrohotnosti vzdušja, ki ga ustvarjajo čudežna veverica, hromi Tonček, igrivi Lenko in nora starka, sprevrže mestoma celo v pravljličnost. Zaradi sproščene snovi je tudi pisateljčino pripovedovanje sproščenejše, bolj naravno in manj zgoščeno. Svet zasrtih oken in nakopičenega bogastva podedovanih relikvij se tu umakne svetlobi dreves, trave in zraka, ki obdajajo vsakdanjost ljudi. V podrtiji vile bančnega direktorja je toliko simbolike kot v svobodni, veseli veverici. S pristrčnostjo malega, spontano preprostega in neobremenjenega sveta, semintja malce grobega pa vendarle človeško pristnega, je Miheličeva v neposrednem in enostavnem jeziku oblikovala v *Mali čarovnici* svoje najlepše delo.

Drugačno podobo sveta zasledimo v romanu *Otok in struga*. Dogajanje je postavljeno v čas po drugi svetovni vojni. Na videz prilagojena bivša visoka plast meščanstva se v svoji psihični krizi poskuša reševati z naravnim življenjem. V prepričanju, da je na smrt bolna, skuša doživeti junakinja še zadnji srečni trenutek bivanja. Sreča se z osamljenim, neprilagojenim bivšim partizanom, ki ne išče več soglasja s svetom in je v sebi razdvojen do kraja. Mimo odkrivanja nekaterih doslej nepojasnjenih dogodkov iz preteklosti njene družine (postopek, ki je za Miheličevo značilen), se zgodba razplete v disharmonični konec. Osamljeni gozdni čuvaj postane v toku dogajanja grobo in neodgovorno bitje, v nasprotju z mlado meščanko, ki se po spoznanju svoje zmote o boleznih očitno vrača v krog svoje družine pomirjena in moralno očiščena. Ljubezenska zgodba s površnim psihologiziranjem in prečustvenimi opisi je eno manj uspešnih pisateljčinih del tudi glede jezikovne izdelanosti.

S svojim proznim opusom se Mira Mihelič brez dvoma uvršča v vrh sicer redkih slovenskih pisateljic. Obseg pomembnosti njenega dela ni samo v resnični prizadevnosti in discipliniranosti pri gradnji tako občutljive zgradbe, kot je družinski roman, marveč predvsem v dejstvu, da je v vrsti romanov ustvarila dovolj življenjsko in značilno podobo ženske v več variantah njenega boja za obstanek. Nekateri ženski liki, tudi epizodni, so prave majhne mojstrovine v odkrivanju neznanih dimenzij ženske miselnosti in čustvovanja. Z njimi je Mira Mihelič zagotovila svojim romanom svežino zanimivega branja.

Minka Kuclar

SKUPINSKO DELO PRI POUKU SLOVENSKEGA JEZIKA

Skupinski pouk moremo s pridom uporabiti predvsem pri tistih predmetih, pri katerih je mogoče številna poglavja učne snovi smiselno razdeliti in pripraviti za delo v več skupinah. Učna snov nekaterih predmetov pa je take narave, da na videz ne dopušča delitve. Mednje sodi tudi slovenski jezik. Izobrazbene in vzgojne vrednote, ki jih nudi delo po skupinah, pa učitelja silijo, da išče način, kako bi to učno obliko le mogel uporabiti tudi pri pouku tega predmeta.

Ko sem v lanskem šolskem letu razmišljala o tem, kako bi pričela s skupinskim delom pri pouku materinščine, sem bila v precejšnji zadregi. Najprej

sem se ustavila pri najvažnejšem in najtežjem vprašanju: katera poglavja obsežne učne snovi bi bila primerna za obdelavo na ta način, da bi učenci delali v skupinah?

Nad vse važna je učna tema. Presoditi jo moramo po vsebini, zahtevnosti in obsegu. Odločiti se moramo, ali bomo izvedli skupinsko delo v eni ali v dveh urah skupaj. Pomembno je, da imamo dosti časa za vse tri faze dela, torej za uvod, skupinsko delo, za poročanje ter še za diskusijo in dopolnitev. Ko razmišljamo o obsegu, si moramo biti povsem na jasnem tudi glede zahtevnosti učne snovi; vprašamo se, koliko učenci zmorejo, kaj lahko pričakujemo od njih.

Pri pouku slovenskega jezika bi s skupinskim delom ne bilo mogoče doseči posebnega uspeha pri spoznavanju nove učne snovi. Kot pri drugih predmetih so tudi pri slovenskem jeziku določene zakonitosti, ki jih mora poznati in obvladati, in sicer v celoti, vsak učenec. Ob takih poglavjih (gramatika, pravopis, pravorečje) torej ne moremo govoriti o delitvi dela pri usvajanju nove snovi. Skupinsko delo tudi ni umestno, če je potrebno individualno delo (npr. pri spisu) ali če je učna snov čustveno močno poudarjena (npr. lirsko pesnitev naj kot umetnino dojame vsak učenec zase). Drugače pa je pri utrjevanju, poglobljanju, ponavljanju in preverjanju znanja. Tu lahko skupinsko delo kot učno obliko zelo uspešno uporabimo.

Z nekaj primeri iz svoje prakse bom pokazala, kako je potekalo skupinsko delo v 5., 6. in 7. r. osnovne šole.

Organizacija dela v razredu, sestava skupin

Kmalu po začetku leta sem v razredu izvedla majhno anketo, da bi ugotovila želje učencev glede sestave delovnih skupin. Učenci so odgovorili na vprašanje: S kom želiš delati v skupini? Napisati so morali tri imena sošolcev. Od pravilne sestave skupin je namreč v veliki meri odvisen uspeh skupinskega dela. Kriteriji za oblikovanje skupin so različni. Najpogostejše so kombinirane skupine; tedaj pri sestavi upoštevamo več meril, največkrat socialne odnose v razredu ter sposobnosti posameznih učencev.

Take kombinirane skupine sem sestavila tudi jaz, upoštevajoč deloma želje otrok. V vsako skupino sem določila enega dobrega, enega ali dva povprečna in enega slabšega učenca. Tega seveda otrokom nisem povedala, jasno pa je, da so to odkrili sami. Po spolu je bilo nekaj skupin mešanih. V razredu je deset skupin, v vsaki skupini so trije ali štirje učenci. Že pri začetnih poskusih skupinskega dela sem ugotovila, da so številnejše skupine manj primerne. Skoraj nujno je ta ali oni pasiven, če je v skupini pet ali šest učencev. Pa tudi zaradi razporeditve je najbolj primerna skupina s tremi ali štirimi člani. Kadar smo imeli na programu skupinsko delo, so učenci že takoj v začetku ure sedeli drugače kot ponavadi. Tako so se lahko potem skupine formirale v zelo kratkem času, saj je nekaj učencev le zasukalo stole nazaj, drugi pa so ostali na svojih mestih.

Ko sem v razredu sporočila imena učencev, ki sestavljajo vsako skupino, sem vprašala, če so s sestavo zadovoljni. Želje sem upoštevala, če je bilo z zamjenjavo mogoče ohraniti notranjo strukturo skupine (po kvaliteti). Pojasnila sem pomen delitve dela, pa tudi namen take oblike pouka. Učencem sem naročila, naj si izberejo nekoga, ki bo zapisoval rešitve nalog v vsaki skupini. Ni nujno, da je zapisovalec tudi poročevalec. Namenoma vodij skupin nisem določila sama, ker sem želela, da bi delo potekalo čim bolj sproščeno, da bi ne bilo

nič vsiljenega. Zanimivo je, da so v začetku določili za vodjo najboljšega učenca v skupini; ko pa smo imeli skupinsko delo drugič ali tretjič, so zapisovalca oz. poročevalca zamenjali, ne da bi jih na to posebej opozorila.

Potek dela

Kot primer bom navedla obravnavo Bevkovega berila *Ptička sinička* v 5. razredu, v 6. razredu smo obdelali *Oglednike*, odlomek iz Finžgarjevega romana, v 7. razredu pa Tavčarjevo sliko *Šarevčeva sliva*. Berila so po svoji vsebini dosti zanimiva, *Ogledniki* posebno za fante privlačni zaradi opisovanja napete, razburljive situacije, medtem ko je pri drugih dveh bolj poudarek na čustvenem oz. miselnem doživetju ob pripovedovanju oz. branju.

Ob učni temi, ki sem jo izbrala za skupinsko delo, naj bi učenci pokazali, v kolikšni meri obvladajo dotlej predelano snov (v 5. razredu stavčne člene, v 6. prosti stavek, osnove zloženega stavka, glagol, osnovne pojme o samostalniku, pravorečje, v 7. razredu pa zloženi stavek — priredja, stopnje odvisnikov).

Za skupinsko delo sem določila dan, ko je na urniku slovenščina dve uri skupaj. Prejšnjo uro smo prebrali berilo, ga razčlenili po vsebini, pojasnili besede, katerih pomen je bil učencem neznan. V 6. in 7. razredu lahko učenci preberejo berilo sami doma; seveda je potem uvodni del pri uri skupinskega pouka nekoliko daljši.

Doma sem sestavila pet različnih skupin nalog; po dve skupini sta torej dobili enake naloge. Lahko damo tudi vsaki skupini svojo nalogo, vendar se mi zdi prvi način boljši. Učenci imajo možnost tekmovanja; veliko jim je namreč do tega, da bi se pred sošolci izkazali. Na vsakem lističu so bile tri oz. štiri naloge. Ob njih naj bi učenci pokazali znanje slovnice in pravorečja v obsegu dotlej predelane snovi, ena naloga je bila vaja za bogatenje besednega zaklada, poleg teh pa je bila še ena naloga, ob kateri naj bi pokazali svoje sposobnosti za pismeno oblikovanje. Z vsemi nalogami sem seznanila učence, preden so se razporedili v skupine. Pogovorili smo se o nalogah ter o poteku dela. Lističe sem nato razdelila skupinam. Vodja je zabeležil na svoj list številko skupine, številko delovne naloge, imena članov ter zapisovalca. Učenci so pregledali naloge ter prešli k reševanju. Opozorila sem jih, kako naj delajo. Vsak zase naj poskuša odgovoriti na postavljeno vprašanje, nato naj se zedinijo za rešitev oz. odgovor, ki se vsem zdi pravilen. Boljši učenci naj nekoliko počakajo s svojim odgovorom in naj pomagajo slabšemu v skupini, da bo tudi ta odkril pravo rešitev. Nekajkrat se je zgodilo, da so me poklicali za razsodnika. Ko sem hodila med skupinami, sem opazovala, kako sodelujejo slabši učenci. Moram reči, da ga ni bilo v razredu, ki bi pasivno sedel ter opazoval druge pri reševanju ali se celo ukvarjal s čim drugim.

Ko so vsi učenci po preteku določenega časa oddali naloge, so se skupine razformirale. Poročevalci so prebrali rešitve, toda ne vseh. Zahtevala sem, da vsi pozorno spremljajo odgovore; večkrat je moral odgovoriti na postavljeno vprašanje učenec iz kake druge skupine.

Naloga

Primer za 5. razred. Ena skupina je dobila naslednje naloge:

1. Pogovarjal sem se s sinico. (Napiši kratek sestavek!)
2. Kako je deček opazoval siničko? Naštej vsaj pet besed (npr. radovedno)!
3. Dopolni stavek z ustrežno besedo: V sobi je sinička kmalu postala ...

(Napiši, kateri stavčni člen je dodana beseda!)

4. Vejnata analiza stavka: Pozimi ni nihče rad hodil ven.

(Ostali naslovi za sestavek so bili tile: Sinica v kletki. Če bi sinica znala govoriti. Maček in sinica. Deček stika za ptičjimi gnezdi.)

Primer za 6. razred. Naloge za eno izmed skupin:

1. Kaj bi se zgodilo, če Slovani ne bi bili pravočasno opozorjeni, da se bliža sovražnik? (Kratek sestavek.)

2. Katere lastnosti mora imeti vsak oglednik, da dobro opravi svojo nalogo? Kaj se lahko zgodi, če oglednik nima vseh potrebnih lastnosti?

3. V vsakem stavku spremeni odvisnik v premi govor:

Ljubinica je naročala bratu, naj bo oprezen in naj se kmalu vrne.

Iztok je ukazal Radu, naj pazi na konje.

Mladca sta silila, da bi se takoj vrnili v taborišče.

4. Poišči v berilu pet glagolov, ki zaznamujejo konec dejanja, spremeni jih v nedovršnike ter nato uporabi v primernih stavkih!

Ostali naslovi za sestavek:

Kakšno nalogo so imeli bizantinski ogledniki in kaj so poročali Hilbudiju, ko so se vrnili v tabor? Kaj bi se zgodilo z Iztokom, če bi ga odkrili bizantinski ogledniki? Nazorno opiši Iztokovo vedenje, ko je zagledal sovražni tabor! Lastnosti Iztokovega konja. Kakšna čustva bi navdajala Svaruna in Ljubinico, če se Iztok ne bi vrnil z ogledov?

Skiciraj pot slovanskih in bizantinskih oglednikov ter pokrajino, kakor si jo predstavljaš ob branju odlomka!

Primer za 7. razred. Naloge za eno izmed skupin:

1. Šarevčeva Meta prodaja po vasi slive. (Kratek sestavek.)

2. Poišči v odstavku »Jug je oznanjal...« metafore in jih razloži!

3. Dopolni stavek: »Meta je vse življenje trdo delala...« na tri načine, in sicer tako, da boš dobil: a) vezalno priredje, b) protivno priredje, c) sklepalno priredje!

4. Dopolni vsak naslednji stavek z dvema odvisnikoma, nato določi stopnjo ter zvezo odvisnikov z nadrednim stavkom:

Vaški otročaji so ponoči prišli... Kočarjev Blaže je pripovedoval...

(Ostali naslovi za sestavek: Metin delovni dan, Meta razmišlja o tem, kako bo živela na stara leta. Bil sem na Šarevčevi slivi. Kašpurjeva Mina pripoveduje o dogodkih tiste noči.)

Rešitve nalog so učenci ocenjevali in nato primerjali uspeh obeh skupin, ki sta imeli enake naloge. Kadar se jim je zdel kak odgovor pomanjkljiv, površen ali netočen, so živahno ugovarjali. Posebno ob branju sestavkov je bilo mnogo pripomb. (Npr.: ob stavku »Ko me je Meta zalotila pod slivo, mi je rekla, naj v bodoče pustim njeno drevo pri miru, ker je revna in se težko preživlja...« je neka deklica dejala, da si predstavlja Meto kot ponosno ženo, ki ne bi nikoli razkrila otrokom svoje revščine na tak način.) Podobnih primerov je bilo precej; učitelj je vesel pozornosti ob nalogah, še bolj pa prilike, ko lahko odkrije v marsikaterem otroku kako potezo njegovega značaja, ki bi se sicer pri običajnem, dostikrat suhoparnem šolskem delu ne pokazala tako izrazito. Naloge so posamezniki korigirali, dopolnili ter poiskali ustrežnejšo rešitev oz. formulacijo.

Uvodoma sem omenila, da pri spisju ni umestno skupinsko delo. To vsekakor velja tedaj, ko naj učenec pokaže svoje individualne zmožnosti pri pismenem oblikovanju misli. Pri teh sestavkih pa sem želela, da bi ob konkretni nalogi, ki je tesno navezana na osnovno temo (npr. podoba Šarevčeve Mete), boljši učenci pomagali slabšim pri iskanju bistva, problema. Tukaj ni šlo za to, da bi

se dober učenec lotil spisa samostojno. On je le vodil delo v tem smislu, da je predlagal ustrežnejši izraz, primernejšo formulacijo misli. Prav zanimiva se mi zdi izjava neke dobre učenke 5. razreda, ki je delala v skupini s svojo sosedo, po uspehu povprečno učenko. Dobra učenka je doma mami pripovedovala o nalogi ter rekla: »Ti ne veš, kako lep stavek je povedala Nevenka!« To se ji je zdelo potrebno poudariti, ker Nevenka sicer piše naloge, ki so po vsebini in izrazu dokaj skromne.

In še drug razlog je, ki govori v prid takile sestavi nalog (tj. kombinaciji slovničnih nalog s sestavkom ter z nalogo za bogatenje besednega zaklada). Učencem na tak način lažje dopovemo, da jezikovni pouk ni nekaj posebnega, nekak predalček zase, ampak da more oz. mora biti povezan s tekstom, z literarnim delom.

Razporeditev dela glede na uporabljeni čas

V kolikem času so bile opravljene posamezne faze? Prim. Šarevčeva sliva: uvodni del — 8—10 min, delo učencev v skupina — 45 min, poročanje, diskusija, ocenjevanje — približno 30 minut.

V primerih, ki sem jih razčlenila, so učenci delali skupaj 2 šolski uri. Seveda moremo izvesti skupinsko delo tudi v eni sami uri; število in obseg nalog tedaj sorazmerno skrcimo. Vendar bo tedaj teže, ker morajo biti vse faze dela opravljene brez prekinitve. Neprimerno bi bilo, če bi zaključni del, tj. poročanje in diskusijo prenesli na drugo uro, ki je na urniku šele naslednji dan ali niti ne.

In uspeh? Po mojem mnenju je najpomembnejše, kar dosežemo s skupinskim delom, to, da učenci z veseljem delajo. Sprememba učne oblike jih močno aktivizira, z voljo in resničnim delovnim elanom pričakujejo pouk. Potek dela med uro samo to potrjuje (npr. med odmorom učenci niso hoteli prekiniti reševanja nalog!). Tudi slabši učenci so pogosto spraševali, kdaj bomo spet delali po skupinah. Nehote bi človek pomislil na špekulacijo, češ da se vesele prilike, ko bodo spet lahko lenarili. Toda za lenarjenje ni časa, ker take posameznike ostali kaj hitro potegnejo v delovni proces; v skupini treh ali štirih učencev je res nemogoče neopaženo ostati ob strani.

Učni uspeh. Dve nalogi sta bili namenjeni preverjanju jezikovnega znanja in utrjevanju učne snovi. Ob eni nalogi naj bi z združenimi močmi poiskali ustrezne izraze ter tako drug drugemu pomagali pri bogatenju besednega zaklada. Ob kratkem sestavku naj bi učenci razvijali svoje ustvarjalne sposobnosti in smisel za izražanje. Rešitve nalog kažejo, da je bil osnovni namen dosežen. Tudi slabši učenci so prispevali svoj delež. (Prim. v ilustracijo: Ko sem pohvalila posebno posrečeno misel in formulacijo stavka v eni izmed nalog, sta se brž oglasila dva učenca in rekla tretjemu: »Vidiš, to si pa ti pogruntal; čestitamo!« In spet drugič: ko sem poudarila, da so v neki stvari pogrešili, se je oglasil po uspehu najslabši učenec v skupini: »Tako si ti trdil, jaz sem rekel drugače, pa mi nisi verjel.«)

Vzgojni uspeh. Bila sem nekoliko skeptična ob misli, kako bo skupina sprejela učenca, ki v razrednem kolektivu ni priljubljen. Da so taki učenci v vsakem razredu, vemo vsi; to je potrdil tudi test pred uvedbo skupinskega dela. (Prim.: v 7. a razredu si treh učencev ni nihče izbral, da bi z njimi rad delal v skupini, v 7. b enega, v 7. c. pa kar pet.) Taki osamelci so dokaj težak problem. Po lastni presoji sem jih vključila v skupine — pa so se kar »ujeli«. Med delom sem posebej pazila na te posameznike; nekatere sem morala drugič dodeliti

drugi skupini. To vključevanje osamljencev v razredni kolektiv je pač pozitiven vzgojni uspeh pri šolskem delu. — Neka deklica, odlična učenka, je bila do deljena skupini, v kateri sta bili še dve po nadarjenosti šibkejši dekleti. Takoj me je vprašala, kako si jaz zamišljam skupinsko delo, ko moram vendar vedeti, da zna ona več kot drugi dve in da bo rezultat skupine pravzaprav njen osebni uspeh. Seveda sem ji skušala dopovedati, naj pri delu v skupini s svojim znanjem pomaga sosedama, da bosta tudi onidve lahko aktivno sodelovali. Kar uspešno je prestala zanjo dokaj težko preizkušnjo. — Izrednega pomena je razvijanje kritičnosti. Ko smo skupaj ugotovili napake v rešitvah nalog kake skupine, so prizadeti učenci prav iskreno obžalovali, ker so se premalo poglobili. Kaj takega najbrž redko doživimo. Pri prebiranju nalog so bili otroci zelo pozorni; iz nekaterih pogledov in šepetanih pripomb je bilo mogoče razbrati celo nekoliko zavisti. Tudi to ni povsem negativno — hujša je pač neprizadetost, pasivnost. — Pomembno je tudi navajanje k samostojnosti, razvijejo se organizacijske sposobnosti, pri takem delu je tudi dosti prilike za privajanje na kulturno razpravljanje. Pri poročanju pridejo do »besede« tudi sicer skromni, molčeči učenci.

Ne moremo pa seveda zanikati nekaterih *negativnih strani*. Skupinsko delo vzame več časa kot frontalni pouk. Zahteva tudi obsežnejše priprave tako učencev kot učitelja. In še nečesa ne smemo prezreti: učence od takega intenzivnega dela, kot sem ga sama opazila pri urah skupinskega dela, kar težko odtrgamo. Razumljivo je, da so pri naslednji uri, pri drugem predmetu manj dovtetni, manj sposobni in manj pripravljeni sodelovati. Zato je treba upoštevati vse momente ter s premislekom kombinirati razne oblike učnega dela. Večino učne snovi je seveda treba obdelati frontalno. S skupinskim delom pa dosežemo pri učencu nekaj zelo pomembnega — zavzetost za stvar, veselje do dela, pripravljenost za reševanje nalog, kar vse je potem odlična osnova za uspešen pouk z uporabo katerekoli druge učne oblike.

Kako ocenjujemo skupinsko delo? Kdo naj dobi oceno? Krivico bi delali drugim članom skupine, če bi ocenili samo poročevalca; vemo pa tudi, da le niso vsi opravili enakega dela. Ne bi bilo torej prav, če bi vsakdo iz skupine dobil enako oceno, torej oceno naloge. Vendar je ocenjevanje važno, saj je za večino ocena močna vzpodbuda. Vsekakor je treba oceniti pridnost, prizadevanje. Moje mnenje je takole: ob skupinskem delu se učenci precej naučijo, utrdijo in pogloblje svoje znanje. In to znanje imajo priliko pokazati kdaj drugič pri individualnem spraševanju, bodisi ustnem bodisi pismenem. Tako pride do izraza — in do ocene tudi njihovo prizadevanje pri delu v skupini.

Mitja Skubic

NORMA V SODOBNI ITALIJANŠČINI

1. Vprašanje norme v jeziku se postavlja najbolj ostro ob pripravljanju slovarja ali slovnice; ni pa manj pomembno za vsako resno pisanje, pa tudi za govorjenje v javnosti. Ni si namreč mogoče misliti, da bi v kakem jeziku norme sploh ne bilo, se pravi, da bi bila vsaka beseda, vsaka oblika, vsaka konstrukcija